

FORUNDERSØKELSE

MOBBING I SKOLEN I HURDAL KOMMUNE

OKTOBER 2021

1 Bakgrunn og formål

Kontrollutvalget i Hurdal bestilte i møte 21.9.2021, (sak 25/21) en forundersøkelse om mobbing i skolen. Kontrollutvalget ønsker forundersøkelsen så raskt som mulig, og formålet er å kartlegge omfanget av mobbing, samt vurdere hva som kan være en god inngang til en eventuell forvaltningsrevisjon på området. Innenfor rammen av en forundersøkelse vil revisjonen søke å avdekke hvorvidt omfanget av mobbing i seg selv synes å utgjøre en risiko. Samtidig er det naturlig å undersøke om det ser ut til å foreligge svakheter på områder hvor kommunen ifølge opplæringsloven skal følge opp ulike plikter som omhandler skolemiljøet. Revisjonen vil avslutningsvis oppsummere foreløpige funn både når det gjelder risiko knyttet til omfanget av og oppfølgingen rundt mobbing, slik dette framstår etter en gjennomgang av lett tilgjengelig dokumentasjon.

Mange barn og unge blir utsatt for alvorlige belastninger på grunn av mobbing. Forskning tyder på at mobbing har sammenheng med et bredt spekter av helse- og adferdsproblemer, og har konsekvenser som blant annet lavere skoleprestasjoner og høyere skolefravær (Breivik m.fl. 2017). Å forebygge og stoppe mobbing er derfor en svært viktig samfunnsoppgave. Skoleansatte har en unik mulighet til å se barn og unge over tid og skolen er derfor en av de viktigste arenaene for den forebyggende innsatsen (NOU 2015:2). Elevundersøkelsen fra høsten 2020 viser at det på landsbasis er nesten 6 prosent av elevene som oppgir at de i en eller annen kombinasjon opplever å bli mobbet av medelever, mobbet digitalt eller mobbet av voksne på skolen to til tre ganger i måneden eller oftere. Det tilsvarer omkring 26 000 elever.

På møte i kontrollutvalget 23.4.2021 orienterte leder i Ungdomsrådet i Hurdal om rådets oppfatning av omfanget av mobbing i skolen, og virksomhetsleder oppvekst orienterte om kommunens arbeid mot mobbing i skolen. Temaet ble videre tatt opp som en diskusjonssak på kontrollutvalgsmøte 5.5.2021¹ hvor representanter fra FAU var bedt om å orientere om sitt syn på omfanget av mobbing.

For å beskrive omfanget av mobbing i Hurdal kommune slik formålet med forundersøkelsen forutsetter, vil revisjonen benytte de siste tilgjengelige tallene fra Elevundersøkelsen høsten 2020. Skoleledelsen ved Hurdal skole har i anledning forundersøkelsen gitt revisjonen kommunens tilgang til Elevundersøkelsen. Noen av de sentrale tallene fra Elevundersøkelsen 2020 kommer også fram av den presentasjonen virksomhetsleder oppvekst hadde for kontrollutvalget i mars 2021. Virksomhetslederens presentasjon gjennomgår videre kommunens arbeid på området. Revisjonen finner det hensiktsmessig å basere deler av oppsummeringen og vurderingen på bakgrunn av

¹ På møtet bestilte kontrollutvalget en prosjektplan for en forvaltningsrevisjon på området. Prosjektplanen ble behandlet på kontrollutvalgsmøte 21.9.2021. Da det gjenstår et begrenset antall timer til forvaltningsrevisjon for revisjonsåret 2021/2022, foreslo prosjektplanen oppstart av prosjektet først i mai 2022. Av denne grunn vedtok kontrollutvalget å dele prosjektet i to:

Kontrollutvalget deler prosjektet i 2:

1. En forundersøkelse så raskt som mulig.
2. En vurdering om prosjektet skal gjennomføres.

informasjon som framkommer i denne presentasjonen. Virksomhetslederen har også oversendt siste versjon av kommunens Handlingsplan mot krenkende adferd og mobbing.

I prosjektplanen kontrollutvalget behandlet i møte 21.9.2021 redegjøres det for opplæringsloven § 9 a som gir sentrale føringer for skolens arbeid mot mobbing, og det redegjøres derfor ikke nærmere for dette i forundersøkelsen.

2 Omfanget av mobbing

2.1 Hva sier Elevundersøkelsen?

Elevundersøkelsen er en årlig undersøkelse der elever får si sin mening om læring og trivsel i skolen. Svarene brukes av skolen, kommunen og staten for å gjøre skolen bedre. Skolene kan invitere elever fra 5. trinn til og med vg3 til å svare på spørsmålene i Elevundersøkelsen. Det er alltid frivillig for elevene å delta. De kan også hoppe over spørsmål de ikke ønsker å svare på (Utdanningsdirektoratet 2021).

I høstsemesteret er det obligatorisk for skolene å gjennomføre Elevundersøkelsen på 7. trinn, 10. trinn og vg1. Skolene velger selv om de vil gjennomføre på flere trinn. Elevundersøkelsen fra høsten 2020 viser at Hurdal skole høsten 2020 gjennomførte Elevundersøkelsen for alle elever fra 5. til 10.trinn. Samlet svarprosent var 90,1, det vil si at 164 av til sammen 182 elever svarte på undersøkelsen.

Andelen elever som har opplevd mobbing

I Elevundersøkelsen stilles følgende spørsmål om mobbing:

- Er du blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene?
- Er du blitt mobbet digitalt (mobil, iPad, PC) de siste månedene?
- Er du blitt mobbet av voksne på skolen de siste månedene?

Ved å summere opp andelen som svarer at de har opplevd mobbing i en eller annen kombinasjon 2-3 ganger i måneden eller oftere, viser Elevundersøkelsen 2020 at dette gjelder for 11,6 prosent av elevene ved Hurdal skole, til sammen tilsvarer dette 15 elever. Det samme tallet er 5,9 prosent på nasjonalt nivå og 6,2 prosent i Oslo og Viken. For elever ved Hurdal skole utgjør mobbing fra andre elever den vanligste typen mobbing, det vil si at 9,4 prosent oppgir å ha opplevd dette. Tall fra Elevundersøkelsen viser videre at andelen elever som oppgir at de har opplevd mobbing i en eller annen kombinasjon har steget fra 2019 til 2020, fra å ha ligget på rundt syv prosent i 2018 og 2019.

Om oversikten over andelen elever som opplever mobbing brytes ned på trinn-nivå, viser Elevundersøkelsen at det spesielt er elever på 5. klassetrinnet som høsten 2020 oppgir at de blir mobbet 2-3 ganger i måneden eller oftere. Nærmere bestemt gjaldt dette 33,3 prosent av elevene på dette trinnet. Også her er det mobbing fra andre elever som er dominerende, og andelen som oppgir slik mobbing var spesielt høy blant guttene på 5. klassetrinnet høsten 2020 (37,5 prosent).

Andre funn i Elevundersøkelsen høsten 2020:

- Blant elever på 8. klassetrinnet var det 7,7 prosent av guttene som oppgir at de har blitt mobbet digitalt.
- 4.3 prosent av elevene samlet oppgir at de en sjelden gang har blitt mobbet av en voksen på skolen
- 5.6 prosent av elevene samlet oppgir at de selv en sjelden gang selv har vært med på å mobbe en eller flere elever på skolen de siste månedene
- Nærmere 50 prosent av de som svarte på spørsmålet oppgir at mobbingen skjedde i skolegården
- 30 prosent av de som svarte på spørsmålet om hvorvidt skolen gjorde noe for å hjelpe vedkommende som opplevde å bli mobbet, svarer at ingen voksne på skolen visste noe.
- Det å bli kalt stygge ting og ertet på en sårende måte er den formen for mobbing flest oppgir (59 prosent), mens 18 prosent av de som oppgir at de har opplevd mobbing svarer at de ble slått, dyttet eller holdt fast.

Kommunens arbeid mot mobbing

På kommunens hjemmeside kan man lese at Hurdal skole og kultursenter er «[e]n skole med respekt for den enkelte og med trygghet og trivsel i fokus». Skolens visjon er «[e]n læringsreise i mulighetenes verden». Skolen rommer 1. til 10.klasse og har totalt nesten 300 elever. På hjemmesiden til kommunen kommer det videre fram at skolen hvert år utarbeider et skoleinfo-hefte for skoleåret.

Kilde: Hurdal kommune 2021

I skoleheftet for 2021-2022 beskrives ordensreglementet for skolens elever, blant annet at elever skal bidra til et godt skolemiljø, «[b]ehandle medlever, ansatte og andre elever med respekt uansett kjønn, nasjonalitet, religion, livssyn, seksuell orientering m.m.» Å mobbe eller krenke andre beskrives i skoleheftet som oppførsel og opptreden som ikke aksepteres. Opplæringslovens § 9 a og aktivitetsplikten er ikke nærmere omtalt i skoleheftet. Slik ordensreglementet beskrives gjelder dette så vidt revisjonen forstår for elevene.

En link til Utdanningsdirektoratets informasjon om skolemiljøet til elever og foreldre ligger på kommunens hjemmeside, samt at det vises til opplæringsloven §9 a under aktuelle lover. Nulltoleranse mot mobbing er beskrevet i skolehefte for 2020-2021, men ikke for skoleåret 2021-2022, og er heller ikke omtalt ytterligere på kommunens hjemmeside. Ved å søke på kommunens hjemmeside ser revisjonen at det ble utarbeidet en årlig rapport om tilstanden i grunnskoleopplæringa, slik dette er forutsatt i opplæringslovens § 13-3e, og hvor det blant annet skal redegjøres for læringsmiljøet, fram til år 2015, men ikke for de senere år.

I virksomhetsleder oppvekst sin presentasjon til kontrollutvalget i mars 2021, kommer det fram at kommunen blant annet har etablert følgende tiltak i arbeidet mot mobbing:

- Skolen har nulltoleranse mot mobbing og krenkende atferd.
- I tråd med §9a-4 har skolen systemer i form av planer og rutiner som skal fremme et trygt og godt skolemiljø. Ved brudd på disse sjekker skolen de faktiske forhold og setter inn tiltak ved behov.
- Skolen har egen sosiallærer som i tett samarbeid med skolens ledelse og øvrige personale følger opp disse sakene.
- Pr. nå har skolen 5 aktive saker

Virksomhetsleder oppvekst viser videre i sin presentasjon til kommunens handlingsplan mot krenkende atferd og mobbing, og har i forbindelse med forundersøkelsen oversendt siste versjon av handlingsplanen til revisjonen.

HANDLINGSPLAN MOT KRENKENDE ATFERD OG MOBBING

**Hurdal skole og kultursenter
2021-2022**

Ifølge planen er det skolens ledelse som er ansvarlig, videre skal planen være kjent for alle, og den skal vise hva de ansatte har ansvaret for. Planen skal gjennomgås på planleggingsdagene i august, både for assistenter, lærere og øvrig personale som er fast ansatt på skolen. Videre beskriver handlingsplanen blant annet følgende tema:

Kilde: Hurdal kommune 2021

- Definisjon av krenkende adferd og mobbing
- Det psykososiale miljøet med utgangspunkt i § 9 a-3
- Plikt til å gjøre noe
- Forskrift om ordensreglement Hurdal skole og kultursenter
- Ordensreglement for Hurdal skole og kultursenter
- Hurdal skole og kultursenters ansvar for å forebygge og stoppe mobbing og krenkende atferd
- Generelle forebyggende tiltak for å fremme et godt psykososialt miljø ved Hurdal skole og kultursenter
- Grunnleggende faktorer for å utvikle og opprettholde et godt læringsmiljø
- Rutiner for klasseledelse ved Hurdal skole og kultursenter
- Tiltaksplan mot mobbing og krenkende adferd
- Rutiner for aktivitetsplan etter opplæringsloven § 9a-4
- Skjema for ansatte til bruk når de har mistanke eller kunnskap om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger
- Prosedyrer for gjennomføring av elevsamtalen

- Rutiner for gjennomføring av utviklingssamtale

Handlingsplanen beskriver sentrale elementer både i det forebyggende arbeidet for et godt skolemiljø, samt ulike plikter og rutiner for å håndtere krenkende adferd og mobbing som har oppstått. Planen bruker så vidt revisjonen kan se ikke begrepet nulltoleranse jamfør opplæringsloven § 9a-3. Under punktet om forebyggende arbeidet beskriver handlingsplanen eksplisitt det å «[f]ølge opp alle klager på de ansatte, for eksempel om lærere som mobber og krenker elever», men utdyper ikke nærmere at det jamfør opplæringsloven § 9a-5 foreligger en skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider på skolen krenker en elev. Handlingsplanen beskriver videre plikten til å følge med på, og avdekke mobbing, men så vidt revisjonen kan se viser ikke planen til konkrete rutiner ansatte skal benytte i arbeidet med å avdekke mobbing.

I presentasjonen fra virksomhetsleder oppvekst til kontrollutvalget beskrives det videre at skolen blant annet bruker programmet «Mitt valg» som verktøy i arbeidet med elevenes sosiale og emosjonelle kompetanse. Det kommer også fram at kommunen i sterkere grad ønsker å involvere elevrådet i arbeidet med skolemiljø for å sikre elevmedvirkning.

3 Revisjonens oppsummering

I forundersøkelsen har revisjonen gått igjennom lett tilgjengelig dokumentasjon, og søkt å avdekke hvorvidt det foreligger risiko knyttet til omfanget av mobbing i Hurdal kommune, samt mulig risiko knyttet til kommunens oppfølging av aktuelle plikter i opplæringsloven.

Samlet sett mener revisjonen forundersøkelsen viser at kommunen gjennom en egen handlingsplan har mange strategier og tiltak for å jobbe med læringsmiljø og mot mobbing. Når det gjelder omfanget av mobbing ved Hurdal skole viser forundersøkelsen at mobbetallet samlet sett var høyt høsten 2020, både sammenlignet med landsgjennomsnittet og gjennomsnittet for Oslo/Viken. Antall elever som oppgir at de har blitt mobbet hadde også steget betraktelig fra 2018/2019 til 2020. Til tross for at mobbingen i stor grad ser ut til å være lokalisert til spesielt én klasse, må en samlet andel på 11,6 som oppgir å ha opplevd mobbing slik revisjonen ser det likevel betraktes som risikofullt og høyt. At dette er noe skoleledelsen har identifisert, og at det er satt inn tiltak for å håndtere, samt få ned omfanget av mobbing i den konkrete klassen, er noe revisjonen mener bør kunne forventes.

Basert på den dokumentasjonen revisjonen har gått igjennom, viser foreløpige funn at kommunen til en viss grad har tilgjengeliggjort informasjon om opplæringsloven § 9-A gjennom linker på sine nettsider. Sammenlignet med hva revisjonen kjenner til at flere andre kommuner har gjort på området, kan informasjonen likevel framstå som noe mangelfull, både med tanke på innhold og tilgjengelighet. Revisjonen er blant annet kjent med at det i Viken er etablert et eget ombud for barn og unge (tidligere kalt «mobbeombudet»), og at flere kommuner informerer om dette med link til ombudets hjemmeside. Enkelte kommuner har også opprettet en egen digital «mobbeknapp» slik at elever, foreldre, ansatte og andre raskt og enkelt kan melde ifra om mobbing.

Gjennomgangen viser til virksomhetsleder oppvekst sin presentasjon i kontrollutvalget i mars 2021, hvor hun redegjør for kommunens arbeid med skolemiljøet. Her kommer det blant annet fram at skolen har nulltoleranse mot mobbing. Å synliggjøre nulltoleransen som en lovpålagt visjon vil ikke i seg selv redusere omfanget av mobbing, men revisjonen anser likevel at en tydelig omtale av

«nulltoleransen» både på kommunale hjemmesider og i skolenes sentrale dokumenter om skolemiljøet er viktig.

Virksomhetsleder oppvekst sin presentasjon viser videre til at kommunen våren 2021 hadde fem aktive aktivitetsplaner. Samtidig viser Elevundersøkelsen at det høsten 2020 var til sammen 15 elever som oppga at de har blitt mobbet i en eller annen form, samt at noen av disse også oppgir at de voksne ikke visste om mobbingen. Basert på gjennomgang av kommunens handlingsplan fant ikke revisjonen at kommunen har klare rutiner for hvordan ansatte skal gå frem for å avdekke mobbing, spesielt ute i skolegården hvor 50 prosent av mobbingen foregår. Basert på foreløpige funn framstår det også usikkert hvorvidt kommunen har en egen rutine for å melde ifra om krenkende adferd og mobbing fra voksne. Likeledes fant revisjonen heller ikke ved søk på kommunens hjemmeside tilgjengelige rapporter om tilstanden i grunnskoleopplæringen for de siste årene, og hvor læringsmiljøet er ett av flere punkter det skal redegjøres for. Samlet sett kan de foreløpige funnene indikere en mulig risiko for at skolens oversikt over og avdekking av mobbesituasjoner ikke er god nok. God oversikt og en oppfølging av plikten til å «følge med», er avgjørende for å kunne forebygge mobbing, samt forhindre at omfanget øker.

Jessheim, 28.10.2021

Øyvind Nordbrønd Grøndahl
avdelingsleder forvaltningsrevisjon

Dokumentet er elektronisk godkjent

Litteratur- og kildeliste

Udir 2021, om Elevundersøkelsen: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/elevundersokelsen/>

Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T., & Solberg, M. E. (2017). *Å bli utsatt for mobbing. En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak*. Stavanger: Læringsmiljøsentret.

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Informasjonsforvaltning, Oslo 2015, NOU 2015: 2, *Å høre til — Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/35689108b67e43e59f28805e963c3fac/no/pdfs/nou201520150002000dddpdfs.pdf>

Hurdal kommune, Skoleinfo hefte skoleåret 2021/2022: <https://www.hurdal.kommune.no/siteassets/20-pdf-dokumenter/pdf--skole/skoleinfo-hefte-21-22.pdf>

Hurdal kommune, skoleåret 2020-2021, En læringsreise i mulighetenes verden: <https://www.hurdal.kommune.no/siteassets/30-bilder/skole/skoleinfo---hefte-2020-2021.pdf>

Hurdal kommune, *Handlingsplan mot krenkende adferd og mobbing*, rev. august 2021

Link på kommunens hjemmeside:

Informasjon om skolemiljø: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/informasjon-til-foreldre/>

Samarbeid hjem/skole: <https://www.hurdal.kommune.no/publisert-innhold/barnehage-og-skole/felles-skole/samarbeid-skole---hjem/>, link til opplæringsloven § 9a:

Skolens ordensreglement:

<https://www.hurdal.kommune.no/contentassets/c2430dfc80ec479c89e768919cc53b0a/orden-sreglement-husk.pdf>

Hurdal kommune, Virksomhetsleder oppvekst sin presentasjon for kontrollutvalget i 24.3.2021